

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

Факультет Економіки та менеджменту
/назва факультету/

Кафедра психології
/назва кафедри/

«   » 2025 року

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
АНАТОМІЯ ТА ЕВОЛЮЦІЯ НЕРВОВОЇ СИСТЕМИ ЛЮДИНИ**

/назва дисципліни/
галузь знань С «Соціальні науки, журналістика та інформація»
/шифр і назва галузі знань/
рівень вищої освіти перший (бакалаврський)
/назва/
спеціальність С4 «Психологія»
/шифр і назва/
освітня програма «Психологія»
/назва/
спеціалізація —
/назва/
вид дисципліни обов'язкова дисципліна циклу загальної підготовки
/обов'язкова / вибіркова/

Тернопіль - 2025 рік

1. Структура навчальної дисципліни

Показник	Всього годин	
	Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Кількість кредитів/годин	4,0/120	4,0/120
Аудиторні заняття, год.	64	12
Самостійна робота, год.	56	108
Аудиторні заняття:		
• лекції, год.	32	8
• лабораторні заняття, год.	-	-
• практичні заняття, год.	32	4
• семінарські заняття, год.	-	-
Самостійна робота:	56	108
підготовка до лабораторних та практичних семінарських занять	21	6
опрацювання окремих розділів програми, які не виносяться на лекції	33	66
виконання контрольних завдання	-	-
виконання індивідуальних завдань	-	-
виконання курсових проектів (робіт)	-	-
підготовка та складання заліків, екзаменів, контрольних робіт, рефератів, есе, тестування	2	36
Екзамен	-	-
Залік	-	-

Частка годин самостійної роботи студента:

денна форма навчання – 47 %;

заочна (дистанційна) форма навчання – 90 %.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

2.1. Мета курсу «Анатомія та еволюція нервової системи людини» – формування цілісного уявлення про будову та взаємозв'язок функціональних систем організму людини. Розуміння зв'язку психологічних процесів з морфологічними структурами систем організму. Курс передбачає поглиблене вивчення будови тіла людини, зокрема анатомічної структури нервової

системи людини як цілісної системи, та її взаємозв'язку з іншими органами та функціональними системами організму.

2.2. Завдання навчальної дисципліни: формування у студентів системи знань про анатомічну структуру тіла людини, значення нервової системи у регулюванні всіх процесів життєдіяльності організму; вивчення будови тіла людини в комплексі з поглибленим вивченням основних складових нервової системи з огляду на етапи її формування; розгляд еволюційного вчення та загальних питань еволюції нервової системи безхребетних і хребетних тварин.

За результатами вивчення дисципліни студент повинен продемонструвати такі результати навчання:

ПР2. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.

ПР12. Складати та реалізовувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів, тощо, відповідно до вимог замовника.

ПР18. Вживати ефективних заходів щодо збереження здоров'я (власного й оточення) та за потреби визначати зміст запиту до супервізії.

Вивчення навчальної дисципліни передбачає формування та розвиток у студентів компетентностей:

– **інтегральної:**

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері психології, що передбачають застосування основних психологічних теорій та методів, та характеризуються комплексністю і невизначеністю умов.

– **загальних:**

ЗК4. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

– **фахових:**

СК2. Здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ.

СК3. Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків (зокрема, в контексті організації заходів раннього втручання).

3 Опис навчальної дисципліни

3.1. Лекційні заняття

№	Тема заняття та короткий зміст	Кількість годин	
		ДФН	ЗФН
1	2	3	4
<i>1. Загальна анатомія</i>			
1.	Тема 1. Вступ. Загальні поняття про анатомію. Латинська термінологія. Остеологія. Скелет людини. Будова хребта та грудної клітки.	2	0,5
2.	Тема 2. Анатомія верхніх та нижніх кінцівок	2	0,5
3.	Тема 3. Анатомія кісток черепа	2	0,5
4.	Тема 4. Сполучення кісток, міологія	2	0,5
5.	Тема 5. Анатомія органів чуття	2	0,5
6.	Тема 6. Анатомія ендокринної системи	2	0,5
7.	Тема 7. Анатомія внутрішніх органів (серце, легені)	2	0,5
8.	Тема 8. Анатомія внутрішніх органів (шлунково-кишковий тракт, сечовидільна система)	2	0,5
<i>2. Анатомія та еволюція нервової системи</i>			
9.	Тема 9. Еволюція нервової системи	2	0,5
10.	Тема 10. Мікроструктура нервової тканини. Будова нервової клітини	2	0,5
11.	Тема 11. Будова спинного мозку	2	0,5
12.	Тема 12. Будова головного мозку. Довгастий мозок ретикулярнаа формація	2	0,5
13.	Тема 13. Будова головного мозку. Проміжний мозок. Середній мозок	2	0,5
14.	Тема 14. Будова головного мозку. Кінцевий мозок. Задній мозок.	2	0,5
15.	Тема 15. Периферична нервова система, черепномозкові нерви	2	0,5
16.	Тема 16. Автономна нервова система	2	0,5
Усього годин		32	8

3.2. Практичні заняття

№	Тема заняття	Кількість годин	
		ДФН	ЗФН
1	2	3	4

1	Практична робота №1. Інструктаж з техніки безпеки. Будова скелету людини, будова хребта.	2	1
2	Практична робота №2. Анатомічна будова кінцівок	2	-
3	Практична робота №3. Анатомічна будова кісток черепа	2	1
4	Практична робота №4. Основи артрології та міології	2	-
5	Практична робота №5.Анатомічна будова ока	2	-
6	Практична робота №6.Гіпоталамо-гіпофізарний зв'язок	2	-
7	Практична робота №7.Анатомічна будова серцево-судинної системи	2	-
8	Практична робота №8.Анатомічна будова шлунково-кишкового тракту. Гліальні клітини кишкової нервової системи	2	-
9	Практична робота №9. Загальний філогенез нервової системи	2	-
10	Практична робота №10.Нейрони та гліальні клітини	2	1
11	Практична робота №11.Анатомічні особливості спинного мозку	2	1
12	Практична робота №12. Анатомічні особливості довгастого мозку	2	-
13	Практична робота №13. Анатомічні особливості проміжного та середнього мозку	2	-
14	Практична робота №14. Анатомічні особливості кінцевого мозку	2	-
15	Практична робота №15. Анатомія черепно-мозкових нервів	2	-
16	Практична робота №16.Вегетативна нервова система	2	-
Усього годин		32	4

3.3. Самостійна робота

№	Найменування робіт	Кількість годин	
		ДФН	ЗФН
1	2	3	4
1.	Підготовка до практичних робіт	21	6
2.	Опрацювання окремих розділів, які не виносяться на лекції:	33	66
	1. Історичний екскурс в анатомію нервової системи	3	8
	2. Методи дослідження в анатомії	3	8
	3. Провідні шляхи головного і спинного мозку. Головні чутливі провідні шляхи	3	8
	4. Провідні шляхи головного і спинного мозку. Головні рухові провідні шляхи	4	7
	5. Розвиток НС у онтогенезі.	4	7
	6. Організація нервової клітини.	4	7
	7. Механізм сприйняття і шляхи проведення звуку. Провідні шляхи органів слуху і рівноваги.	4	7
	8. Орган нюху. Нюхова область слизової оболонки носа. Провідні шляхи органу нюху.	4	7
	9. Периферична нервова система. Соматична нервова система.	4	7
3.	Підготовка та складання екзаменів, заліків: - Залік	2	36
Усього годин		56	108

4. Критерії оцінювання результатів навчання студентів Форма підсумкового семестрового контролю – залік

Модуль 1			Модуль 2			Підсумковий контроль	Разом з дисципліни
Аудиторна та самостійна робота			Аудиторна та самостійна робота				
Теоретичний курс (тестування)	Практична робота		Теоретичний курс (тестування)	Практична робота		Залік	100
10	25		10	30			
№ лекцій	Вид робіт	Бал	№ лекцій	Вид робіт	Бал	1/3 від отриманих балів за модуль 1 та 2	
Лекція № 1	Практ. роб. №1	4	Лекція № 9	Практ. роб. №9	4		
Лекція № 2	Практ. роб. №2	3	Лекція № 10	Практ. роб. №10	4		
Лекція № 3	Практ. роб. №3	3	Лекція № 11	Практ. роб. №11	4		
Лекція № 4	Практ. роб. №4	3	Лекція № 12	Практ. роб. №12	4		
Лекція № 5	Практ. роб. №5	3	Лекція № 13	Практ. роб. №13	4		
Лекція № 6	Практ. роб. №6	3	Лекція № 14	Практ. роб. №14	4		
Лекція № 7	Практ. роб. №7	3	Лекція № 15	Практ. роб. №15	3		
Лекція № 8	Практ. роб. №8	3	Лекція № 16	Практ. роб. №16	3		

5. Навчально-методичне забезпечення

1. Конспект опорних лекцій всіх тем курсу.
URL: <https://dl.tntu.edu.ua/index.php>
2. Гевко О.В. Методичні вказівки для виконання практичних робіт з дисципліни “Анатомія та еволюція нервової системи людини” для студентів спеціальності 053 «Психологія». Тернопіль, 2024. – 104 с.
URL: [//dl.tntu.edu.ua/content.php?cid=507152](https://dl.tntu.edu.ua/content.php?cid=507152)
3. Варіанти завдань для самостійної та індивідуальної роботи студентів.
URL: <https://dl.tntu.edu.ua/content.php?cid=164294>
4. Варіанти модульних контрольних робіт.
URL: <https://dl.tntu.edu.ua/content.php?cid=164294>
5. Варіанти теоретичних питань для самостійного вивчення.
URL: <https://dl.tntu.edu.ua/content.php?cid=164294>
6. Теоретичні питання для заліку.
URL: <https://dl.tntu.edu.ua/content.php?cid=164294>

6. Рекомендована література

Базова

1. Маруненко І.М. Анатомія, фізіологія, еволюція нервової системи: навчальний посібник для студентів небіологічних спеціальностей вищих навчальних закладів / І. М. Маруненко, Є. О. Неведомська, Г. І. Волковська ; Міністерство освіти і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. - Київ : Центр учбової літератури, 2021. - 182 с.
2. Купчак С.В., Грицуляк В. Б., Долинко Н. П., Халло О. Є. Анатомія і еволюція центральної нервової системи, Курс лекцій: навчальний посібник для студентів спеціальності «Психологія» / С.В. Купчак. – Івано -Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2019.- 139 с.
3. Анатомія людини: підручник / С. М. Білаш та ін. Київ : Медицина, 2023. - 279 с.
4. Анатомія людини : у 3 т. / А. С. Головацький, В. Г. Черкасов, М. Р. Сапін, А. І. Парахін, О. І. Ковальчук; за ред. А. С. Головацького, В. Г. Черкасова. 9-е вид., доопрац. Вінниця : Нова книга, 2022. Т. 1. - 368 с.
5. Анатомія людини : у 3 т. / А. С. Головацький, В. Г. Черкасов, М. Р. Сапін, А. І. Парахін, О.І. Ковальчук; за ред. В. Г. Черкасова, А.

- С. Головацького. Вид. 6-е допрац. Вінниця : Нова книга, 2020. Т. 2. -456 с.
6. Анатомія людини : у 3 т. / А. С. Головацький, В. Г. Черкасов, М. Р. Сапін, А. І. Парахін; за ред. В. Г. Черкасова, А. С. Головацького. Вид. 6-е допрац. Вінниця : Нова книга, 2020. Т. 3. -376 с.
  7. Кравчук С. Ю., Черкасов В. Г. Анатомія людини. Вінниця : Нова книга, 2023. - 640 с.

Допоміжна

1. Анатомія людини: підручник: у 3-х т. Т. 1 / В. Г. Ковешніков, І. І. Бобрик, В. І. Лузін [та ін.]; за ред. В. Г. Ковешнікова. – 2-ге вид., випр. і доповн. – Львів: Магнолія, 2021. – 324 с.
2. Анатомія людини: підручник: у 3-х т. Т. 2 / В. Г. Ковешніков, І. І. Бобрик, В. І. Лузін [та ін.]; за ред. В. Г. Ковешнікова. – 2-ге вид., випр. і доповн. – Львів: Магнолія, 2021. – 216 с.
3. Грицуляк Б.В. Анатомія і фізіологія людини. Навчальний посібник./ Грицуляк Б.В., Грицуляк В.Б – Івано-Франківськ, 2021. – 135 с.
4. Анатомія людини: підручник: у 3-х т. Т. 3 / В. Г. Ковешніков, І. І. Бобрик, В. І. Лузін [та ін.]; за ред. В. Г. Ковешнікова. – 2-ге вид., випр. і доповн. – Львів: Магнолія, 2021. – 360 с.
5. Анатомія дихальної системи: навчальний посібник для слухачів післядипломного етапу навчання спеціальності 22 Охорона здоров'я спеціалізації "Пульмонологія" / О. М. Разнатовська, А. О. Світлицький, О. А. Світлицька, Т. М. Матвейшина. – Запоріжжя : ЗДМФУ, 2024. – 140 с.
6. Центральна нервова система, автономна нервова система, черепні нерви та органи чуття (Практикум для самостійної роботи з анатомії людини для студентів 1-го курсу I та II медичних факультетів / О. А. Григор'єва, М.Г. Лебединець та ін. – Запоріжжя: ЗДМФУ, 2018. -93с.
7. Human anatomy = Анатомія людини : texbook / [V. G. Cherkasov, I. Ye. Herasymiuk, A. S. Holovatskyi etc.] — 3th ed. — Vinnitsia : Nova Knyha, 2020. — 472 p. – ISBN 978-966-382-841-1.
8. Arterial Oscillography: New Capabilities of the Blood Pressure Monitor with the Oranta-AO Information System, Edited by D.V. Vakulenko, L.O. Vakulenko (O.V. Hevko eds.) – Nova Science Publishers, Inc. USA., 2024. – 1100 p. Electronic Edition

8. Інформаційні ресурси

1. Атлас анатомії: веб-сайт. URL:<https://anatomy3datlas.com/>
2. Vertebral Column - Introduction |3D Anatomy Tutorial: веб-сайт.
URL:<https://www.youtube.com/watch?v=s8WfisaAY6Q&t=318s>
3. The Skeletal System: веб-сайт.
URL:<https://www.youtube.com/watch?v=f-FF7Qigd3U&t=504s>
4. Spine anatomy: веб-сайт. URL:
https://www.youtube.com/watch?v=gUG_zbKqlaU
5. Cervical Vertebrae Anatomy: веб-сайт. URL:
<https://www.youtube.com/watch?v=SKTtRDEoe3Y&t=401s>
6. Sternum: веб-сайт. URL:
<https://www.youtube.com/watch?v=711l2AJ6-Rc>
7. Toracic wall: веб-сайт. URL:
<https://www.youtube.com/watch?v=PoA-Uq9w-7s>
8. Cervical Vertebrae Anatomy: веб-сайт. URL:
https://www.anatomystandard.com/Columna_Vertebralis/Vertebrae_Cervicales/Typical_Cervical.html
9. Humerus anatomy: веб-сайт. URL:
<https://www.youtube.com/watch?v=IYnqaGBEFOI>
10. Tibia and fibula: веб-сайт.
URL:<https://www.youtube.com/watch?v=2ABh4OAUOzs&t=68s>
11. Bones of the foot: веб-сайт. URL:
<https://www.youtube.com/watch?v=yjZPexKpZI8&t=6s>
12. Cranium: веб-сайт. URL:
https://www.youtube.com/watch?v=WRmNC_yPQZ8
13. Потилична кістка: веб-сайт. URL: Occipital bone (anatomystandard.com)
14. Тім'яна кістка: веб-сайт. URL: Parietal bones (anatomystandard.com)
15. Лобна кістка: веб-сайт. URL: Frontal bone (anatomystandard.com)
16. Скронева кістка: веб-сайт. URL: Temporal bone (anatomystandard.com)
17. Основи артрології: веб-сайт. URL:
<https://www.youtube.com/watch?v=Sl2QQKNSoYo&t=1459s>

18. З'єднання кісток хребта: веб-сайт. URL:
<https://www.youtube.com/watch?v=Kk7sSFaJ8DU>
19. Загальна міологія: веб-сайт. URL:
<https://www.youtube.com/watch?v=Sl2QQKNSoYo&t=1459s>
20. Будова і робота м'язів: веб-сайт. URL:
<https://www.youtube.com/watch?v=bBKnCyJiVs4>
21. Анатомія зорового аналізатора: веб-сайт. URL:
https://www.youtube.com/watch?v=D5yZN_mvMJ0&t=637s
22. Провідний шлях зорового аналізатора (II - зоровий нерв): веб-сайт. URL:
https://www.youtube.com/watch?v=x1m_TBtVqmg&t=614s
23. Анатомія вуха: веб-сайт. URL:
<https://www.youtube.com/watch?v=37PXpONBzw0>
24. Провідні шляхи слухового та статокінетичного аналізатора (VIII пара ЧМН): веб-сайт. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=W0-ymMpQ4I4>
25. Вухо: веб-сайт. URL:
<https://www.youtube.com/watch?v=FJRGUKtIMgc>
26. Inner ear Anatomy Animation : Cochlear component, Vestibular component, Semi-circular component: веб-сайт. URL:
<https://www.youtube.com/watch?v=XPHuiYInOsg>
27. Проміжний мозок | Гіпоталамус: веб-сайт. URL:
<https://www.youtube.com/watch?v=iXrquCfLlqk>
28. Анатомія серця: веб-сайт. URL:
<https://www.youtube.com/watch?v=qEo5BDCmFHY>
29. Stomach Anatomy (Topography, External Features, Parts, Layers): веб-сайт. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=RnoFx0rhERQ>
30. Small Intestine Anatomy (Parts, Topography, Structures, Layers): веб-сайт. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=j0XVr2Tla-c>
31. Large Intestine Anatomy (Parts, Topography, Layers): веб-сайт. URL:
<https://www.youtube.com/watch?v=BPS6g0arS0w>
32. The Evolution of the Brain: веб-сайт. URL:
https://www.youtube.com/watch?v=j_ldDirCCns
33. The Evolution of the Human Brain: веб-сайт. URL:
<https://www.youtube.com/watch?v=aQ5PeJzqBY>

34. Neuron - 3D Medical Animation || АВР: веб-сайт. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=-SHBnExxub8>
35. How We Learn - Synapses and Neural Pathways: веб-сайт. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=r1sDjWfDa4w>
36. How Neurons Communicate: веб-сайт. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=hGDvvUNU-cw>
37. Спинний мозок: веб-сайт. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=UFwkYZU4XdI&t=166s>
38. Зовнішня будова спинного мозку: веб-сайт. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=xOt9-7EHLw>
39. Внутрішня будова спинного мозку (сіра речовина): веб-сайт. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=I3cgel5CphE>
40. Neuroanatomy S1 E3: Overview of the Brainstem #neuroanatomy #brainstem #medicine: website. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Mkj78h8w4a8>
41. Medulla Oblongata Anatomy - External & Internal (White & Gray matter) + QUIZ: website. URL: https://www.youtube.com/watch?v=gPtm1C_kTE
42. NEUROANATOMY - MEDULLA OBLONGATA EXTERNAL FEATURES - BY DR MITESH DAVE: Website. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=5T57t3zlAPI>
43. Середній мозок: веб-сайт. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=hX3QIgqsuFQ&t=989s>
44. Проміжний мозок: веб-сайт. URL: https://www.youtube.com/watch?v=KTqK_STi1U
45. GYRI OF THE BRAIN - LEARN IN 4 MINUTES: веб-сайт. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=o4JbIotpras>
46. The Six Layers of the Cerebral Cortex | Neuroscience 101: веб-сайт. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=SnYMjfSgL9w>
47. Краніальні нерви: веб-сайт. URL: Cranial nerves: Anatomy, names, functions and mnemonics | Kenhub
48. 2-Minute Neuroscience: Sympathetic Nervous System: веб-сайт. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=FNHRSXe5do8>
49. 2-Minute Neuroscience: Parasympathetic Nervous System: веб-сайт. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=ADnWvmOlBzk>

